

נשא, המדור - הגיגים, ד"ר חזות גבריאלי

הכל כלול- אמונה קומפקטית

ממשה עד משה לא קם לנו הוגה דעות שיצור עבורנו עיקרי אמונה מנוסחים, מהוקצעים, ומחייבים. לא אחד ולא שניים, אלא שלוש עשרה עיקרים. ברבות הימים התברר כי מספר העיקרים גדול מידי וניתן לצמצמו משמעותית. לא ויתור או ביטול על עיקרים אלא הכלה, ניסוחים המחייבים קיומם של כללים אחרים בעיקר מנימוקים לוגיים, גם בלי לכותבם במפורש. כך עברנו למספר שש (ר' חסדאי קרשקש), שלשה (ר' יוסף אלבו), ולבסוף המספר הקטן ביותר האפשרי - אחד (הרשב"ץ). היסוד שנבחר הוא **תורה משמים**. ברשימת ר' יוסף אלבו הופיעו העיקרים: מציאות ד', תורה משמים ושכר ועונש.

מדוע נבחר דווקא עיקר זה שמשמעותו היא התגלות? שלשה כוונתי מחשבה אפשריים:

- א. **מציאות ד'** הוא עיקר מופשט מידי **ושכר ועונש** זה עניין טריויאלי למדי, נשארנו עם **תורה משמים**.
- ב. תורה משמים, אף הוא **עיקר גורר**. הוא גורר תובנות אמוניות יסודיות, כמו- מה כתוב בתורה? מה מחייב אותנו בה? מי הגורם שכה מעוניין כי נקיים את תורתו? ושאלת השאלות - 'מה יוצא' לו מכך?
- ג. התגלות (=תורה משמים), הינה מפגש חווייתי. נושאים מופשטים עוברים לרוב דרך התבונה השכלית וכפופים למגבלותיה. במפגש החווייתי, בהתגלות, אין אנו מוצאים 'אנטינומיה של התבונה הטהורה' בלשון קאנט, עיקר 'ידידותי לסביבה'.

התוכן של המפגש מחייה את הנפש, במיוחד כאשר המשפט הראשון במפגש מדהים בתוכנו ובעוצמתו- אַנְכִּי יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים. לֹא יִהְיֶה-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פְּנֵי: מפגש היכרות עם 'גורם' המוכיח כי הוא זה אשר הוציאנו ממצרים מבית עבדים, לא פרעה ולא משה. זו אינה יכולה להיות חוויה סטייל 'מטריקס' או 'עולמות אבודים'. חווית היציאה ממצרים וכל הנלווה אליה הינה עניין מוחשי לכל אחד מן המשתתפים במפגש, ובלי מילה אחת על בריאת העולם.

לחוויה הזו השפעה אישית ולכן יש צורך באמונה של גורם אוהב כדי להנחילה לדורות הבאים. מסורת, מחייבת גורם מוסר וגם גורם מקבל. האמונה של הגורם המקבל בנכונות המסר של המוסר, הכרחית כדי שתתרחש מסירה. הגורם המקבל מניח כי הגורם המוסר אוהב אותו ורוצה בטובתו ולכן הוא מעביר לו את המסר. זוהי ביסודה שרשרת המסורת הבסיסית היהודית המהווה 'עקרון על אמוני', והיא מתחילה ב'תורה משמים'. אמונה קומפקטית שהכל כלול בה.

המסר בבחירת עיקר זה דווקא, טוב גם לדורנו, ואולי במיוחד לדורנו. אבותינו הקדמונים נתבעו לאמונה בדבר שיכלו לחוות אותו. בדתות המונותאיסטיות האחרות, המאמין נתבע לעניין הפוך- להאמין בתוכן שאין דרך לפוגשו. המאמין נדרש למאמץ כפול, גם לקבל במסורת סט אמונות וגם להאמין בתכנים שאינם 'ברי פגישה' שלא לומר 'ברי השגה'.

יותר מכך, גם היסודות המטא-פיזיים שבאמונתנו ובמסורתנו לקוחים מעולם 'המציאות'. אפילו הניסים שאין אנו מסוגלים לעשותם בפועל, אינם חורגים מן הדמיון האנושי (למעט חריגים). בלשון הפילוסופית, 'הם באפשר', (ר' יהודה אריה די-מודנה). במונחים מודרניים, הם ניתנים להמחשה בדרך של בימוי, הסרטה, וכדומה. אין שום קושי בהמחשת 'שמש בגבעון דום', אולם אין דרך להציג באופן 'אמיתי' את 'זכור ושמור בדבור אחד'.

עם מי נפגש בורא עולם במעמד הר סיני? עם כל אחד מאיתנו, לא במובן הפיזי. הפנייה אל עם ישראל הינה בלשון יחיד: אַנְכִּי יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים. לֹא יִהְיֶה-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פְּנֵי: למי הכוונה? למשה? לכל נוכח במעמד הנשגב? לנפשה של האומה? בדרך של אלימנציה ניתן בקלות להראות כי שתי האפשרויות הראשונות אינן באפשר. האומה אינה קבוצת אוסף של יחידים, אלא ישות מטאפיזית שאינה כפופה למגבלות הזמן מרגע היווצרותה.

לכן כל אחד מצווה לחיות בחויה זו: " בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים
", (פסחים קטז, ע"ב).

להערות: hazutg@gmail.com